

TA'LIM JARAYONIDA O'QUV MOTIVATSIYASI

Ibrohimova Adiba Soatillayevna
Davlatobod tumani 49-umumta'lim maktabi
Amaliyotchi psixolog

Annotasiya: maqolada ta'lim jarayonida o'quv motivatsiyasi shakllanishining o'ziga xosligi bayon qilingan.

Kalit so'zlar: Psixologiya, shaxs, motiv, motivatsiya, ta'lim.

Shaxsiy qadriyatlar shaxsning ichki dunyosini jamiyat va alohida ijtimoiy guruhlar hayoti bilan bog'laydi. Har qanday ijtimoiy guruh - alohida oiladan butun insoniyatga - ma'lum umumiy qadriyatlarga e'tibor qaratish bilan tavsiflanadi: yaxshi, orzu qilingan, to'g'ri haqidagi ideal g'oyalar, guruhning barcha a'zolarining birgalikdagi hayoti tajribasini umumlashtiradi. Ijtimoiy qadriyatning shaxsiy qadriyatga aylanishi, inson guruh bilan birgalikda ushbu umumiy qadriyatni amalda amalga oshirishda ishtirok etgandagina, uni o'ziningdek his qilgandagina mumkin bo'ladi. Keyin, shaxsning tuzilishida shaxsiy qadriyat paydo bo'ladi va ildiz otadi - hayot yo'nalishini belgilaydigan va ma'no manbai bo'lib xizmat qiladigan narsa haqida ideal g'oya. Ijtimoiy qadriyatlarga rasmiy munosabat ularning shaxsiy qadriyatlarga aylanishiga olib kelmaydi.

Ehtiyojlar va shaxsiy qadriyatlar insonning ichki dunyosiga butunlay boshqacha ko'rinishda kiradi. Ehtiyojlar ichki dunyoda "men"dan kelib chiqadigan istak va intilishlar shaklida, ozmi-ko'pmi o'zboshimchalik bilan va shuning uchun tasodifiy tarzda namoyon bo'ladi. Shaxsiy qadriyatlar, aksincha, unda "men"ga bog'liq bo'lmagan, ob'ektiv narsa sifatida boshdan kechiriladigan mukammal xususiyatlar yoki kerakli holatlarning ideallari - tasvirlari shaklida aks etadi. Ehtiyojlardan farqli o'laroq, shaxsiy qadriyatlar, birinchidan, ma'lum bir lahza, ma'lum bir vaziyat bilan chegaralanib qolmaydi; ikkinchidan, ular odamni ichkaridan biror narsaga jalb qilmaydi, balki uni tashqaridan o'ziga tortadi; ob'ektivlik, chunki har qanday qadriyat narsa sifatida boshdan kechiriladi. bu boshqa odamlar bilan birlashadi.

Albatta, bu ob'ektivlik nisbiydir, chunki hatto eng umume'tirof etilgan qadriyatlar ham muayyan shaxsning ichki dunyosining bir qismiga aylanib, o'zgaradi va unda o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'ladi. Motiv hissiy tashvish, norozilik natijasida yuzaga keladigan ehtiyoj, biror narsaga bo'lgan ehtiyojning paydo bo'lishi bilan shakllana boshlaydi. Motivni

anglashning o'zi bosqichma-bosqich amalga oshiriladi: birinchi navbatda, hissiy norozilikning sababi nimada ekanligi, odamning hozirgi paytda mavjud bo'lishi kerak bo'lgan narsa, keyin bu ehtiyojni qondiradigan va uni qondira oladigan ob'ekt (istak shakllanadi) tushuniladi, anglab yetgan bo'lsa, keyinroq qanday qilib, qanday harakatlar yordamida xohlagan narsaga erishish mumkinligini tushunib yetadi. Keyinchalik, hamma narsa motivning energiya komponentini real harakatlarda amalga oshirish bilan yakunlanadi. Shuningdek, motivatsion soha muloqotga bo'lgan ehtiyoj (mansublik), kuch motivi, odamlarga yordam berish motivi (altruizm) va tajovuzkorlik kabi shaxsiy xususiyatlardan kelib chiqishi mumkin.

Psixologik ma'lumotlarga ko'ra, har qanday faoliyat muayyan motivlar ta'sirida vujudga keladi va yetarli shart-sharoitlar yaratilgandagina amalga oshadi. Shuning uchun ham ta'lim jarayonida o'zlashtirish, egallash va o'rganishni amalga oshirishni ta'minlash uchun o'quvchilarda o'quv motivlari mavjud bo'lishi shart.

Bilish motivlari shaxsning (sub'ektning) gnoseologik maqsad sari, ya'ni bilish maqsadini qaror toptirishga, bilim va ko'nikmalarni egallashga yo'naltiriladi.

O'quv motivlarining quyidagi vazifalarini ajratib ko'rsatish mumkin:

a) qo'zg'atuvchi funksiya o'quvchi motivlari energetikasi, boshqacha aytganda, motiv o'quvchining faoliyati va o'zini tutishidagi faolligini ta'minlab beradi.

b) yo'naltiruvchi funksiya o'quvchi energiyasi, maqsad va vazifalarining yo'naltirilgan obektini ko'rsatadi, chunki o'quvchi ta'lim jarayonida o'z faoliyatini konkret bilim, ko'nikma va malakalarni egallashga yo'naltiradi. Yo'naltiruvchi funksiya motiv mustahkamligi bilan chambarchas bog'liq.

v) tartibga soluvchi funksiya bolaning xulqi va faoliyatini tartibga solish, ularning xarakterini belgilash vazifasini bajaradi. Bunda mazkur funksiya ijtimoiy motivlar bilan xususiy motivlar orasidagi muvozanatni tartibga soladi. Vazifa (funksiya) ning bu shaklida barcha motivlar baravar ishtirok etadi. Tartibga solishdan ko'zda tutilgan asosiy maqsad qay bir motiv aynan qaysi o'rinda ko'proq samara berishini belgilab berishdan iborat.

Yuqorida e'tirof etilgan funksiyalar bilan bir qatorda motivning rag'batlantiruvchi, boshqaruvchi hamda tashkillashtiruvchi, tarkibli, ma'no anglatuvchi, mazmun kasb etuvchi, nazorat qiluvchi, himoyalantiruvchi funksiyalari ham mavjud.

Nima uchun o'quvchilarda, aynan kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda atrofdagi real voqe'liklar, hodisa va predmetlardan ko'ra to'qima obrazlar, xayoliy voqyealar, mavhum tushunchalar ko'proq qiziqish uyg'otadi? Buning asosiy sababi shundaki, ular real voqea-hodisa va predmetlarning asl mohiyatiga tushunmaydi. Ularni bolalar o'z ongida to'liq aks ettira olmaydi. Bolalar uchun ma'lum hayotiy qonuniyatlarga bo'ysunmaydigan, o'zlari tomonidan yoki ular uchun to'qib chiqarilgan voqea-hodisalar ko'proq tushunarli. Bu esa ularda qiziqishning paydo bo'lishiga olib keladi.

Masalan, ertaklarda mavjud "Yalmog'iz kampir" obrazini ular istalgan darajada vahshiy ko'rinishda tasavvur qilishlari mumkin. Ular uchun insonning fiziologik-genetik rivojlanish qonuniyatiga bo'ysunishi umuman yot narsa. Bundan tashqari qachonki o'quvchi ma'lum bir savol va topshiriqni mustaqil izlanish, aktiv faoliyat bilan amalga oshirsa va to'g'ri yechimni topa olsa, ana shundagina bolada bilim olishga bo'lgan chinakam qiziqish shakllanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Bakshaeva N. A. Talabalar motivatsiyasi psixologiyasi // M.: Logotiplar, 2016. - 184 b. ;
2. Volodina K. A. Talaba-psixologlarni kasbiy tayyorlash xususiyatlari / Zamonaviy psixologiya: II stajorning materiallari. ilmiy konf. - Perm.: Merkurij, 2019. - S. 39-41;
3. Gaidar K. M. Universitetlarda professional psixologlarni tayyorlash: qarama-qarshiliklar va muammolar / Pedagogika fanlari. - Izvestiya VSPU, No 1. - Voronej, 2017. - P. 92-95;